

PROF. DR HAB. N. MED. ŁUKJAN ANDRIJUK¹, LEK. MED. PAWEŁ LABIŃSKI^{1,2}, LICENCJONOWANY FIZJOTERAPEUTA WŁADYSŁAW BĄTKIEWICZ³

¹Lwowski Narodowy Uniwersytet Medyczny im. Daniela Halickiego, Wydział Rehabilitacji i Medycyny Alternatywnej, Ukraina

²asystent prof. Łukjana Andrijuka

³wykładowca mikrokinazyterapii oraz starosławiańskiego masażu brzucha, autor książki o terapii wisceralnej

Manualna terapia wisceralna

– diagnostyka i postępowanie terapeutyczne

Praca recenzowana

Zaburzenia wewnętrzne to najbardziej rozpowszechniony problem spotykany przez lekarzy różnych specjalizacji. W obecnym czasie coraz większą popularnością cieszy się podejście terapeutyczne z zastosowaniem metod manualnych w przypadku narządów wewnętrznych. Terapia manualna jest jedną z najstarszych metod stosowanych w medycynie. Tego rodzaju oddziaływanie na narządy wewnętrzne nazwano terapią trzewną, chiropraktyką lub starosławiańskim masażem brzucha. Opanowanie tej terapii wymaga wiedzy teoretycznej oraz specjalnych umiejętności.

Cele pracy

Celami tej pracy są przegląd informacji na temat wykorzystania nowoczesnych technik terapii trzewnej oraz zapoznanie Czytelnika z metodyką terapii.

Metody

Do przedstawienia problematyki został wykorzystany materiał z literatury specjalistycznej. Poszukiwano informacji w internecie i bazach danych, analizując podręczniki i artykuły na dany temat.

Terapia wisceralna, zwana również starosławiańskim masażem brzucha, jest nieoceniona przy różnych zaburzeniach czynnościowych i strukturalnych w organizmie, w tym w dysfunkcjach

układów: oporowo-ruchowego, naczyniowego, nerwowego, moczowego, pokarmowego, oddechowego i chłonnego. Stosując terapię wisceralną, diagnozuje się i leczy mobilność aparatu i układu trzewnego w odniesieniu do narządów, błon, powięzi i więzadeł. Manipulacje trzewne korzystnie oddziałują na proprioceptywne więzi w organizmie, zwiększając w ten sposób czynność życiową organizmu człowieka, eliminując objawy bólowe, usuwając zaburzenia i przywracając prawidłowe położenie (1).

Zintegrowane podejście w diagnostyce i leczeniu pacjentów wymaga oceny relacji strukturalnych między narządami wewnętrznymi i ich powiązania z układem oporowo-ruchowym. Napięcia tkanki łącznej narządów wewnętrznych mogą pogłębiać blizny pooperycyjne, nadmierne naprężenia, wady postawy, zaburzenie krążenia płynów ustrojowych i inne choroby. Zgrupowane napięcia zapisują się w układzie ciała, tworząc szereg patologii oddalonych od źródła problemu. Powoduje to powstanie stałych nieprawidłowych punktów napięcia, skutkując przewlekłymi podrażnieniami, co doprowadza do zaburzeń czynnościowych i strukturalnych. Pomiędzy strukturami organizmu istnieją połączenia na poziomie mięśni i stawów, współczulnego układu

nerwowego, narządów wewnętrznych, rdzenia kręgowego i mózgowia.

Badania kliniczne Barrala w dziedzinie układu wisceralnego człowieka doprowadziły do rozwoju manipulacji trzewnych, terapii manualnej skoncentrowanej na narządach wewnętrznych i ich otoczeniu oraz potencjalnego oddziaływania na zaburzenia strukturalne i fizjologiczne. Manipulacje wisceralne polegają na palpacji normalnych i patologicznych stref ciała. Używając konkretnych technik, specjalista może ocenić, jak patologiczne siły współdziałały, zmieniają i wpływają na normalne funkcjonowanie organizmu. Celem metody jest pomóc wyeliminować organizmowi nieprawidłowe działanie, niezależnie od jego pochodzenia. Efekty mogą być globalne i obejmować wiele stref ludzkiego ciała oraz jego funkcje (2).

Manipulacje wisceralne służą do diagnostyki i terapii zaburzeń w organizmie człowieka. Stymulują mechanizmy naturalnego samoleczenia, poprawiając funkcjonowanie narządów wewnętrznych, zwiększając mobilność układu oporowo-ruchowego, dzięki przyczepom tkanki łącznej, oraz przyspieszają przemianę materii.

Wskazania do stosowania manipulacji trzewnych są różne, między innymi: pourazowe (urazy szyi, urazy sportowe), zaburzenia przewodu pokarmowe ▶

TITLE: Visceral manipulation therapy – diagnostics and therapeutic management

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono podstawowe zagadnienia związane z terapią wisceralną. Przeanalizowano literaturę związaną z daną tematyką. Pokazano patogenne oddziaływanie na procesy biomechaniczne narządów wewnętrznych, wskazania do stosowania

metody oraz główne cele jej oddziaływania. Zaprezentowano logikę terapii i podstawowe techniki starosławiańskiego masażu brzucha.

SŁOWA KLUCZOWE: terapia manualna, narządy wewnętrzne, manipulacje wisceralne

SUMMARY: The article presents basic issues regarding the visceral therapy. The literature referring to the topic have been analyzed.

Pathogenic impact on the biochemical processes of internal organs have been presented, as well as indications for the use of the method and the main aim of its application. The rationale of the therapy and the basic techniques of the old Slavonic belly massage have been described.
KEYWORDS: manual therapy, internal organs, visceral manipulation

Fot. 1. Korekcja jelita grubego z kręgami C3-C4

Fot. 2. Palpacja nerki

▷ go (wzdęcia, zaparcia, nudności, zgaga, refluks żołądkowo-przełykowy, zaburzenia połykania), przewlekły ból miednicy, bolesne miesiączkowanie, nietrzymanie moczu, zaburzenia prostaty, skutki menopauzy, zaburzenia układu mięśniowo-szkieletowego (relacje somatyczno-trzewne, bóle pleców i szyi, bóle głowy i migreny, zespół cieśni nadgarstka, bóle stawów obwodowych, rwa kulszowa), ból związany z bliznami itp. Należy również pamiętać, że istnieje pewna liczba przeciwwskazań do stosowania manipulacji trzewnych, w tym choroby nowotworowe i niektóre choroby zakaźne.

W arsenale metod terapeutycznych i technik manualnych trzewnych, oprócz opisanych powyżej manipulacji kręgosłupa i stawów, wykorzystywane są techniki relaksacji aparatu więzadłowego narządu, ręcznego „odciągania” krzywki, manipulacji i mobilizacji narządów wewnętrznych. Sesje zabiegowe zaleca się po dokładnym badaniu klinicznym na czczo, po oddaniu moczu i defekacji. Po uprzednim relaksie (masażu), przy racjonalnym leczeniu wspomagającym i terapii fizycznej, przystępuje się do zabiegu, układając pacjenta w pozycji leżącej na plecach.

Manualna terapia wisceralna skutecznie oddziałuje na ciało, normalizuje lub poprawia neurotroficzne procesy i metabolizm. Prawidłowo dobrany zestaw technik terapii manualnej pozwala wszechstronnie oddziaływać na różne grupy mięśni, układ oddechowy i układ krążenia, wpływając na funkcjonowanie narządów wewnętrznych. Pod wpływem manualnej terapii wisceralnej wzmacnia się odruchowo-warunkowa czynność organizmu, poprawia się metabolizm. W zagadnieniach dawkowania manualnej terapii wisceralnej nie może być żadnych ogólnych zaleceń. Liczbę zabiegów powinno się dobierać indywidualnie, w zależności od stanu pacjenta.

Obecnie istnieje wiele kontrowersyjnych teorii dotyczących możliwości oddziaływania technik manualnych na problemy biomechaniczne obszaru wisceralnego. Z naukowego punktu widzenia powszechnie wiadomo, że tkanka łączna, z której składa się oporowo-

-więzadłowy aparat i błony narządów wewnętrznych, zawiera zespół sprężysto-kolagenowy, mający pewien stopień kurczenia się i rozciągania. Na podstawie koncepcji spójności powiązania biomechanicznego i łączności przestrzeni oponowej ciała człowieka, układu ruchu i narządów wewnętrznych stwierdzono, że przy leczeniu manualnym następuje normalizacja biomechaniki narządów wewnętrznych, mających własny rytm drgań mechanicznych (rytm wisceralny). Uważa się, że normalizacja rytmu wisceralnego pomaga w przywróceniu prawidłowego funkcjonowania narządów (3).

Należy zauważyć, że:

- 1) Syntropia ciała ściśle związana jest z układem powięziowym ciała i otaczającymi strukturami układu oporowo-ruchowego.
- 2) Każdy narząd wewnętrzny ma własny rytm wisceralny, czyli rytm wibracji lub rytm skurczowy (perystaltykę), określane turgorem narządu, ciśnieniem aparatu fiksującego.
- 3) Drgania mechaniczne układu oporowo-ruchowego i wisceralny rytm narządu są w określonych stosunkach rezonansowych, które zależą od aktywności fizycznej pacjenta i rytmu innych narządów, stanu szkieletu oponowego i gorsetu mięśniowego.
- 4) Zaburzenia podstawowych parametrów biomechanicznych (częstotliwość, amplituda, objętość) drgań prowadzą przede wszystkim do przeciążenia układu zastawkowego i więzadłowego (wydalniczego), a następnie do zaburzenia mikrokrążenia i zaburzeń neurotroficznych.
- 5) W organizmie występują zaburzenia morfologiczne i funkcjonalne w wy-

Właściwie dobrany zestaw technik terapii manualnej pozwala wszechstronnie oddziaływać na różne grupy mięśni, układ oddechowy i układ krążenia, wpływając na funkcjonowanie narządów wewnętrznych.

Fot. 3. Korekcja odźwiernika żołądka i aorty brzusznej

Fot. 4. Palpacja dróg żółciowych

niku strefowych lub lokalnych zaburzeń troficznych.

W związku z powyższym celem manipulacji manualnych jest odzyskanie: syntopii narządów klatki piersiowej i brzucha, normalizacji napięć w układzie powięziowym, rytmu wisceralnego i mikrokrążenia (głównie odpływu żylnego).

W przypadku narządów jamy brzusznej kolejność oddziaływania jest następująca (według W.W. Baszniaka oraz W. Batkiewicza): brodawka Vertera (zwieracz Oddiego), pęcherzyk żółciowy, drogi żółciowe, trzustka, jelito grube (zastawka kątniczo-krętnicza, gałąź wstępująca okrężnicy, esica, gałąź zstępująca okrężnicy), jelito cienkie. W następnej kolejności rozluźnia się

nerki, pęcherz moczowy, moczowody, żołądek, narządy układu płciowego, serce i płuca. Terapia obejmuje od jednego do dwóch zabiegów dziennie przez kilka lub kilkanaście dni.

W celu przeprowadzenia terapii drenażu stosuje się techniki terapii wisceralnej i dawkowane kinezyterapeutyczne obciążenia mechaniczne (3). W wyniku badań ustalono, że stosowanie manualnych technik wisceralnych skutecznie oddziałuje na zmniejszenia napięcia bólu i zwiększenie cyrkulacji płynów ustrojowych (krew i limfa).

Istotą starostłowińskiego masażu brzucha jest rozluźnianie napięć na poziomie mięśni gładkich, narządów jamy brzusznej, otrzewnej i kretek, udrożnienie przepływu krwi i limfy, rozluźnianie ►

Fot. 5. Palpacja pęcherza moczowego

Fot. 6. Palpacja pęcherzyka żółciowego

▷ napięć pomiędzy narządami a kręgosłupem oraz mięśni poprzecznie prążkowanych całego ciała. Do podstawowych technik terapeutycznych zalicza się nacisk piętrowy na wyczuwane napięcia jamy brzusznej, kompresję pomiędzy narządem wewnętrznym a określonym segmentem ruchowym kręgosłupa, rozluźnianie mięśni ciała i stawów obwodowych kończyny górnej i dolnej.

Nacisk piętrowy nie może wywoływać bólu u pacjenta, dłonie terapeuty bardzo delikatnie dochodzą do pierwszego napięcia. Następnie oczekuje się na rozluźnienie przykurczu i w dalszej kolejności pogłębia się delikatny nacisk w głąb ciała pod różnymi kątami. Po rozluźnieniu opracowywanego narządu w dalszej kolejności rozluźnia się połączenia pomiędzy narządem a określonym segmentem ruchowym kręgosłupa. Ta ostatnia technika wymaga od terapeuty dużej wprawy oraz doświadczenia. Przed rozpoczęciem terapii wisceralnej należy, według określonej metodyki, rozluźnić mięśnie oraz stawy okolicy szyi, kończyny górnej i dolnej. Ich kondycja wywiera niebagatelny wpływ na stan narządów wewnętrznych jamy brzusznej (7). Podstawę skuteczności zabiegu stanowią: określona kolejność czynności, umiejętność wyczuwania napięć w jamie brzusznej i delikatna palpacja terapeutyczna. Nie powinno się stymulować jednego narządu dłużej niż 3 minuty. Należy bezwzględnie przestrzegać ściśle określonych przeciwwskazań. Ważne jest, aby terapia była uzupełniana autoterapią wykonywaną przez pacjenta zgodnie ze wskazówkami terapeuty.

Starosłowiński masaż brzucha dobrze jest uzupełniać oczyszczaniem jelit (olej rycynowy lub lewatywa), zabiegami hirudoterapii (leczenie pijawkami), vacuterapii (bańki szklane, gumowe lub gliniane garnki), fitoterapii (leczenie ziołami) i apiterapii (leczenie produktami pszczelarskimi, między innymi jadem pszczelim). Starosłowiński masaż brzucha jest terapią wywodzącą się z tradycji medycyny ludowej narodów słowiańskich. W Polsce ta tradycja całkowicie zaniknęła, acz-

Fot. 7. Palpacja trzustki

Fot. 8. Palpacja zwieracza Oddiego

kolwiek jeszcze gdzieś, szczególnie na Kielecczyźnie, w okolicach Częstochowy i na Podhalu, można spotkać starszych ludzi, którzy jako dzieci byli leczeni tą formą terapii. W Rosji i na Ukrainie medycyna ludowa, a więc i terapia wisceralna, podniesiona jest do poziomu uniwersyteckiego. Jako ciekawostkę można podać, że na Medycznym Uniwersytecie we Lwowie w Katedrze Rehabilitacji i Medycyny Alternatywnej uczy się lekarzy, w ramach nauczania podyplomowego, 28 metod leczenia alternatywnego. Rosja i Ukraina nie odwróciły się plecami do wielowiekowej mądrości ludowej (8).

W badaniu biomechaniki narządów wewnętrznych udowodniono i stwierdzono przez wielu autorów, że przy powstaniu różnych zaburzeń patobiomechanicznych układu oporowo-ruchowego tworzą się zespoły czaszkowo-trzewne i trzewno-kręgowo, ograniczające mobilność i wzajemne relacje narządów wewnętrznych na wielu poziomach, a w niektórych przypadkach wywołujące nadmierną mobilność. Po zmianie właściwości powiązania, które wspiera narządy wewnętrzne (skrótowanie i rozciąganie)

Manipulacje wisceralne skutecznie oddziałują na ciało, normalizują lub poprawiają neurotroficzne procesy i metabolizm.

również przy powstaniu patologicznego podłoża w postaci zrostów, łatwo wytłumaczyć powstanie zespołu bólowego i hemodynamicznego skutkiem włączenia patologicznych mechanizmów odruchowych.

Podsumowanie

Schematy kompleksowe manualnej terapii wisceralnej są ważnymi elementami leczenia patologii somatycznej. Manualna terapia wisceralna przewiduje wpływ na inne powiązania patogenezy i patobiomechaniki schorzeń i zaburzeń narządów wewnętrznych. Podstawą skuteczności terapii są wysokie kwalifikacje lekarza, terapeuty oraz indywidualne podejście do pacjenta. □

Piśmiennictwo

1. Barral J.P.: *Visceral Manipulation I*. 2001.
2. Wasiliew L.F., Michajłóv A.: *Terapia manualna i diagnostyka dysfunkcji narządów wewnętrznych*. Nowokuzneck, 2002.
3. Barral J.P.: *Visceral Manipulation II*. 1995.
4. Baryków D.S., Szytyków T.A.: *Techniki wisceralne w terapii manualnej*. Dniepropietrowsk 2013.
5. Baszniak W.W.: *Manualna terapia trzewna*. Łuck, Nadstyrja, 1993.
6. Ogułow T.: *Abecadło terapii wisceralnej*. „Przedtecza”, 2010.
7. Grosjean D.: *Mikrokinetyterapia. Tom I. „Mięśnie”*, 2011.
8. Batkiewicz W.: *Życie może być piękne*. Wydawnictwo KOS, 2016.

PODSUMOWANIE

Grupa pacjentów, w której można stosować metody opisane w artykule

Wszystkie grupy wiekowe, wszystkie dysfunkcje narządów wewnętrznych jamy brzusznej z wykluczeniem strukturalnych zmian patologicznych.

Proponowany program rehabilitacji

Około 5-6 zabiegów terapii wisceralnej przy wykonywanej przez pacjenta autoterapii, zgodnie ze wskazówkami terapeuty. W przypadku poważniejszych schorzeń liczba zabiegów może się zwiększyć.

Współpraca z innymi specjalistami

Lekarz internista, lekarz rodzinny/badanie USG jamy brzusznej.

Wskazania i porady

Pacjenci z jakimikolwiek stwierdzonymi problemami narządów jamy brzusznej powinni przed terapią przejść badania USG jamy brzusznej w celu wykluczenia podejrzenia występowania kamieni w pęcherzyku żółciowym, nerkach, zmian patologicznych wątroby, trzustki, śledziony, owrzodzeń jelit i żołądka.

Przeciwwskazania: wszelkiego rodzaju zmiany nowotworowe, wszelkiego rodzaju urazy lub traumy w obrębie jamy brzusznej, ciąża, ostre choroby narządów jamy brzusznej, choroby weneryczne, syfilis, ostra gruźlica, choroby infekcyjne z wysoką temperaturą ciała, choroby psychiczne, brak odczuć bólowych – atonia przy palpacji narządu ze zdiagnozowanym stanem chorobowym.

Zastosowanie metody

Problemy związane z funkcjonowaniem narządów wewnętrznych jamy brzusznej (układ żołądkowo-jelitowy, układ moczowo-płciowy, układ oddechowy), problemy z kręgosłupem i stawami obwodowymi, zaburzenia odpornościowe organizmu, choroby neurologiczne. Dobrze sprawdza się jako metoda uzupełniająca przy psychoterapii. Starostwoiański masaż brzucha dobrze jest uzupełniać kinezyterapią, terapią manualną i fitoterapią.